

Inventarisatie van het Alterra-onderzoek naar Groen-Blauwe Dooradering

F. van Langevelde, A.J. Griffioen & A.G.M. Schotman

Intern rapport

Inventarisatie van het Alterra-onderzoek naar Groen-Blauwe Dooradering

F. van Langevelde, A.J. Griffioen & A.G.M. Schotman

Alterra-Verslag Inventarisatie Coördinatie GBDA 3.doc

Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte, Wageningen, 2001

REFERAAT

F. van Langevelde, A.J. Griffioen & A.G.M. Schotman 2001. Wageningen, Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte. Alterra-Verslag Inventarisatie Coördinatie GBDA 3.doc.

Eén van de doelen van het recente natuurbeleid is het behoud en de versterking van de landschappelijke, ecologische en recreatieve kwaliteit van het landelijk gebied. Het voornemen is om in 2020 een kwart (400.000 ha) van het landelijk gebied landschappelijk met een kwaliteitsimpuls 'opgeknapt' te hebben. Deze landschapselementen vormen de groen-blauwe dooradering (GBDA) van het landelijk gebied. De GBDA is het samenhangend netwerk van streekeigen landschapselementen en onverharde paden. De aanleg en het beheer van deze GBDA vraagt veel kennis over de verschillende functies die deze elementen kunnen hebben, over mogelijke combinaties van deze functies en over gewenste locaties en ruimtelijke spreiding van de elementen. Dit rapport bevat een inventarisatie van het recent afgesloten en lopende onderzoek naar GBDA binnen Alterra. Het levert geeft daarmee inzicht in welke kennis beschikbaar is of zal komen en gebruikt kan worden in de kwaliteitsimpuls.

Inhoud

1. Inleiding	9
2. Welke kennis is nodig?	11
3. Schematische weergave onderzoek naar GBDA	16
4. Evaluatie kennisontwikkeling	21
5. Conclusies en aanbevelingen	24
Literatuur	26
Bijlage 1: Lijst met geïnterviewde onderzoeksprojecten naar groen-blauwe dooradering (GBDA) binnen Alterra	27
Bijlage 2: Korte beschrijving onderzoek naar groen-blauwe dooradering (GBDA) binnen Alterra	29
Bijlage 3: Rapporten Alterra over onderzoek gerelateerd aan groen-blauwe dooradering (GBDA)	52

1. Inleiding

Eén van de doelen van het recente natuurbeleid zoals verwoord in de nota 'Natuur voor mensen, mensen voor natuur' (Min. LNV 2000) is het behoud en de versterking van de landschappelijke, ecologische en recreatieve kwaliteit van het landelijk gebied. Het voornemen is om in 2020 een kwart (400.000 ha) van het landelijk gebied landschappelijk met een kwaliteitsimpuls 'opgeknapt' te hebben. Uitgegaan wordt van de aanleg en herstel van kenmerkende landschapselementen in 10% van dit oppervlak (40.000 ha) waarvan de kwaliteit uitstraalt over de overige 90%. Deze landschapselementen vormen de groen-blauwe dooradering (GBDA) van het landelijk gebied. De GBDA is het samenhangend netwerk van streekeigen landschapselementen en onverharde paden.

De aanleg en het beheer van deze GBDA vraagt veel kennis over de verschillende functies die deze elementen kunnen hebben, over mogelijke combinaties van deze functies en over gewenste locaties en ruimtelijke spreiding van de elementen. De vraag naar toegankelijke, operationele kennis over GBDA komt met name vanuit organisaties op het regionale en lokale niveau (zie DLG & Alterra 2001). Op onderdelen is al veel bekend en naar ontbrekende kennis wordt aanvullend onderzoek gedaan, vooral naar de voorwaarden om deze functies optimaal tot hun recht te laten komen. Voor een aantal onderdelen is onvoldoende (direct toepasbare) kennis aanwezig. Onderzoek naar de rol van GBDA en het vergroten van de landschappelijke, ecologische en recreatieve kwaliteit van het landelijk gebied vindt plaats door zowel Alterra als andere instituten (zoals Wageningen Universiteit, ITE in UK, IN in België, IFER in Tsjechië, Universiteit van Rennes in Frankrijk, FAL in Zwitserland). Deze onderzoeken leveren echter kleine stukjes kennis op die nog los van elkaar staan en veel van deze kennis is niet aanwezig op het regionale niveau dat zorg gaat dragen voor de uitvoering van het beleid. De versnippering van kennis wordt gezien als een knelpunt in de voorspoedige uitvoering van het beleid (DLG & Alterra 2001).

In dit rapport wordt een inventarisatie gemaakt van het recent afgesloten en lopende onderzoek naar GBDA binnen Alterra. Daarvoor wordt allereerst kort ingegaan op de vraag welke kennis nodig is voor het realiseren van de kwaliteitsimpuls. Een confrontatie van beide levert inzicht in de kennislacunes. De inventarisatie betrof 56 projecten waarvan er uiteindelijk 29 een relatie hebben met GBDA (zie bijlage 1). In deze projecten zijn medewerkers van Alterra betrokken. Ze zijn allen verschillend wat betreft de bronnen van financiering, duur en omvang. De projecten zijn beschreven en geordend met het oog op de kennis die nodig is voor de kwaliteitsimpuls van het landelijk gebied. Om versnippering van kennis te voorkomen zijn deze projecten geordend naar de verschillende functies van GBDA (paragraaf 2.1) en naar de verschillende beleidsvragen omtrent kwaliteitscriteria (paragraaf 2.2) en benodigde kennis (paragraaf 2.3). Er is tevens een beoordeling gegeven van het niveau waarop deze kennis tot nu toe is ontwikkeld. Daarbij zijn lacunes in kennis voor de kwaliteitsimpuls van het landelijk gebied gesignaleerd.

2. Welke kennis is nodig?

2.1 Groen-blauwe dooradering en functies

Onder GBDA wordt verstaan een duurzaam en samenhangend netwerk van streekeigen landschapselementen en onverharde paden. Het gaat daarbij voornamelijk om elementen die te vinden zijn in het agrarisch landschap en betreft het vlechtwerk van landschapselementen die niet (hoofdzakelijk) voor de voedselproductie worden gebruikt (Opdam *et al.* 2000). Dit vlechtwerk bestaat uit:

- Lage begroeiing van voornamelijk kruiden of waterplanten (bermen van wegen, dijken, spoorwegen, slootkanten, akkers en dergelijke);
- Opgaande begroeiing (houtwallen, singels, bomenrijen, bosjes, hakhout en dergelijke);
- Watelementen (sloten, moerasjes, poelen, kleine waterlopen en dergelijke).

GBDA beperkt zich dus niet alleen tot de lijnvormige landschapselementen, maar betreft ook (kleine) vlakelementen.

Het beleid staat een optimale meervoudige functievervulling van de GBDA voor. De GBDA dient zo veel mogelijk bij te dragen aan het versterken of verbeteren van het landschapsbeeld, de ecologische waarde, de cultuurhistorische betekenis, het watersysteem en de recreatiemogelijkheden (met name de toegankelijkheid van het platteland) (Min. LNV 2000). De ecologische doelen van de GBDA is het bieden van condities voor natuurwaarden (vaak uitgedrukt als de diversiteit van flora en fauna). GBDA kan daarbij ook bijdragen aan landschappelijke doelen, zoals de instandhouding van aardkundige en cultuurhistorische waarden. De GBDA is een onderdeel van het cultuurlandschap dat voor een (groot) deel de aantrekkelijkheid van het landschap voor recreatie bepaalt. Hierbij kan de rol van de GBDA uitgesplitst worden voor verschillende vormen van recreatie (zoals wandelen, fietsen, kanoën). Voor de waterhuishouding in het landelijk gebied kan GBDA iets betekenen voor de verbetering van de waterkwaliteit, retentie van water tijdens piekafvoeren en berging van water. Tot slot kan de GBDA een functie vervullen

voor de landbouw: het kan leefgebied bieden voor plaagbestrijdende organismen en organismen die een rol spelen in de natuurlijke afbraakprocessen in de bodem of helpen bij de bestuiving (Opdam *et al.* 2000). Op basis van deze doelen worden de volgende functies van GBDA onderscheiden: natuur, landschap, landbouw, recreatie en waterhuishouding. De onderzoeksprojecten worden geordend op basis van deze functies.

Zonder uitgebreid in te gaan op de discussie landschap, landschapskwaliteit, beleving en identiteit, wordt de functie landschap gesplitst in twee onderdelen, te weten aardkundige en cultuurhistorische waarden. De belevingswaarde van een landschap wordt ook vaak gerekend tot landschappelijke kwaliteit. De belevingswaarde van het landschap wordt door ons echter gekoppeld aan de functie recreatie. Ook identiteit wordt gezien als een landschappelijke kwaliteit, waarbij identiteit van een streek het geheel van die eigenschappen is die de streek anders maakt dan andere streken. Identiteit kan dan ook meestal niet op basis van één functie worden beschreven. In dit rapport wordt het begrip identiteit zoveel mogelijk vermeden.

2.2 Kwaliteitscriteria

In het kader van de kwaliteitsimpuls van het landelijk gebied en de eerste verkenning in de zogenaamde proeftuinen, is een lijst met kwaliteitscriteria opgesteld. Deze criteria zullen worden gebruikt om te sturen op de beoogde kwaliteit. De volgende criteria worden voorgesteld door de projectgroep Kwaliteitsimpuls Landschap (notitie LNV 2001):

1. variatie in openheid en beslotenheid
2. beleving van het verleden
3. groene (ecologische) karakter
4. toegankelijkheid van het landschap
5. levend watersysteem
6. landschapskwaliteit met duurzaam karakter

In tabel 1 worden deze kwaliteitscriteria verder uitgewerkt. Van de onderzoeksprojecten wordt nagegaan in hoeverre ze een bijdrage leveren aan de concretisering en meetbaarheid van deze criteria.

Tabel 1 *Kwaliteitscriteria voor groen-blauwe dooradering (GBDA), opgesteld door de projectgroep Kwaliteitsimpuls Landschap.*

1. Variatie in openheid en beslotenheid *versterken door*

- a. realiseren van een samenhangende structuur van landschapselementen op gebiedsniveau die kenmerkend is voor de maat en schaal van het type landschap
- b. aanleg en beheer van karakteristieke elementen, passend bij het type landschap en de regionale identiteit (gebiedseigenheid)
- c. verbeteren van de architectonische- en vormgevingskwaliteit (waarborgen ontwerp kwaliteit cf. Architectuurnota)
- d. vergroten van belevingswaarde (contrasten, geuren, kleuren, seizoenen, gebruik)

2. Beleving van het verleden *versterken door*

- a. aansluiten bij en ontwikkelen van cultuurhistorische waarden als essentiële fysieke dragers kwaliteit (cf. Nota Belvedere)
- b. aansluiten bij aardkundige waarden als essentiële fysieke dragers kwaliteit (cf. Nota Landijs, in voorbereiding)
- c. vergroten belevingswaarde (verhalen)

3. Groene (ecologische) karakter *versterken door*

- a. beperken en inpassen van bebouwing (er is duidelijk meer ‘groen’ dan ‘rood’)
- b. verbeteren van de voorraadfunctie van het landelijk gebied voor de aspecten rust, ruimte en donkerte
- c. verbeteren doorgankelijkheid landelijk gebied voor soorten die zich tussen delen EHS moeten verplaatsen (omvang, structuur, kwaliteit)
- d. verbeteren leefgebieden voor aandachtsoorten van het agrarisch cultuurlandschap in omvang, structuur en kwaliteit (soortenbeleid)
- e. samenhangend netwerk van leefgebieden voor nuttige soorten voor de landbouw (omvang, kwaliteit)
- f. verbeteren van de natuurwaarde van het agrarisch cultuurlandschap (biodiversiteit, inheemse soorten, gebiedseigen genenmateriaal, kwaliteit plantgoed)
- g. versterken van gradiëntsituaties (bv. bosranden)

4. Toegankelijkheid van het landschap *versterken door*

- a. verbeteren openstelling van het landelijk gebied en bekend/aantrekkelijk maken van interessante routes
- b. verbeteren toegankelijkheid van land en water voor verschillende vormen van extensieve recreatie (wandelen, fietsen, skaten, kanoën, schaatsen, e.d.) via samenhangende routestructuur van wandel- en fietspaden en landelijke weggetjes (verhard/onverhard, meters per ha, vrijliggend)

- c. vergroten belevingswaarde (contrasten, gebruik, seizoenen)

5. Een levend watersysteem *versterken door*

- a. bijdragen aan een gezond en veerkrachtig watersysteem
- b. zorgen voor voldoende bergend vermogen, conservering etc.
- c. zorgen voor voldoende waterkwaliteit

6. Landschapskwaliteit met duurzaam karakter (continuïteit) *versterken door*

- a. meervoudige functievervulling van landschapselementen
 - b. blijvende instandhouding aangelegde landschapselementen
 - c. duurzame financiering beheer
 - d. juridisch bindende afspraken (incl. sancties) met gebiedsautoriteit
-

2.3 Kennisvragen

De uitvoering van de kwaliteitsimpuls brengt veel kennisvragen met zich mee over bijvoorbeeld de maatvoering bij aanleg en de keuze van maatregelen voor beheer van landschapselementen, de mogelijkheden voor functiecombinaties en de procedurele aspecten bij de planvoorbereiding. In tabel 2 is een lijst met kennisvragen geformuleerd. Deze lijst heeft niet de intentie om uitputtend te zijn. Het is tot stand gekomen op basis van bestaande documenten en met behulp van tabel 1. Van de onderzoeksprojecten wordt nagegaan in hoeverre ze een bijdrage leveren aan deze kennisvragen en wat het kennisniveau is tot nu toe.

De kennisvragen in tabel 2 kunnen worden samengevat tot drie thema's:

1. De relatie tussen functie en vorm van GBDA (dichtheid, ruimtelijke samenhang, oppervlakte, beheer, etc.) (vragen 1 – 12)
2. Mogelijkheden voor combinatie van functies (vragen 13 – 15)
3. Inrichting van het proces om te komen tot de kwaliteitsimpuls middels GBDA (vragen 16 – 20)

Nagegaan wordt in hoeverre de geïnventariseerde onderzoeksprojecten deze kennis toeleveren of ontsluiten.

Tabel 2 Enkele inhoudelijke en procedurele kennisvragen voor de uitvoering van de kwaliteitsimpuls van het landelijke gebied

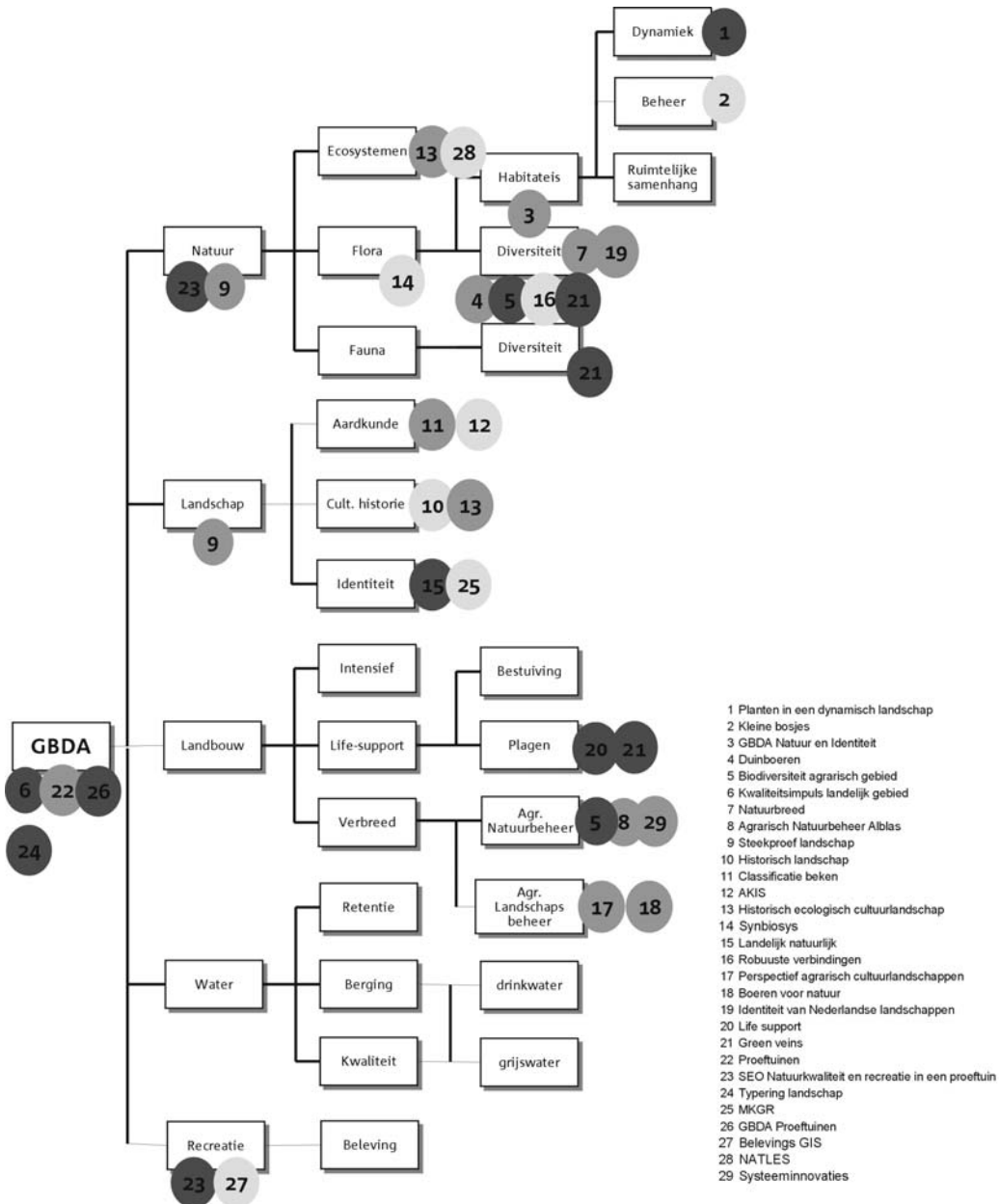
Functies van groen-blauwe dooradering (GBDA)	
<i>Functie</i>	<i>Kennisvraag</i>
Cultuurhistorie	1. Graadmeters kwaliteit
Aardkunde	2. Selectie waardevolle gebieden
	3. Graadmeters kwaliteit
Natuur	4. Selectie waardevolle gebieden
	5. Groene verbindingen EHS met GBDA realiseren?
	6. Graadmeters kwaliteit: hoe hangen kenmerken GBDA samen met natuurwaarden?
Landbouw	7. Relatie GBDA en leefgebied aandachtssoorten
	8. Relatie GBDA en ziekten- en plaagonderdrukking
Recreatie	9. Bijdrage GBDA aan recreatieve aantrekkelijkheid/belevingswaarde
Waterhuishouding	10. Potenties GBDA voor waterberging, waterkwaliteit en waterconservering
Algemeen	11. Welke kenmerken van GBDA zijn bepalend voor de samenhang en in welke mate?
	12. Welke gebieden zijn het meest kansrijk?
<i>Functiecombinatie</i>	<i>Kennisvraag</i>
	13. Hoe zijn de diverse functies te combineren?
	14. Wat is de geschiktheid van diverse landschapselementen voor de verschillende functies van GBDA?
	15. Beelden van GBDA bij verschillende functiecombinaties
Implementatie GBDA	
<i>Actie</i>	<i>Kennisvraag</i>
Draagvlak vergroten	16. Welke financiële stimulansen zijn effectief?
	17. Hoe kan het bestuurlijk proces worden geoptimaliseerd? Wat zijn faal- en succesfactoren?
Planvorming en beheer	18. Instrumenten voor realisering aanleg en beheer
	19. Hoe samenwerking te organiseren?
Samenwerking en uitvoering	20. Hoe kunnen beleidsdoelen worden gemonitord en geëvalueerd?
Evaluatie en monitoring	

3. Schematische weergave onderzoek naar GBDA

Figuur 1 geeft een indeling van de geïnventariseerde onderzoeksprojecten die een relatie hebben met GBDA. Het betreft zowel projecten die zich volledig richten op GBDA als projecten die er zijdelings mee te maken hebben. De indeling van figuur 1 is gemaakt op basis van de vijf onderscheiden functies. Van deze projecten is een kort overzicht gegeven in bijlage 1 en 2. Hierbij komt aan de orde welk probleem in het onderzoek centraal staat, wat de onderzoeksmethode is, welke kennis het zal opleveren en met wie samengewerkt wordt. De kennis die elk onderzoeksproject zal opleveren is beschreven in de kwaliteitscriteria van tabel 1.

Tabel 3 geeft een overzicht van de projecten ingedeeld naar de dekking waarover de kennis wordt verzameld, de thema's die per project aan de orde komen en de gevolgde methoden. In bijlage 3 is een lijst opgenomen met Alterra-rapporten die gerelateerd zijn aan de GBDA in het landelijk gebied.

Figuur 1 Indeling van de geïnventariseerde onderzoeksprojecten die zich deels (lichte grijskleuren) of volledig (donker grijs) richten op groen-blaauwe dooradering (GBDA) op basis van de vijf onderscheiden functies van GBDA (zie tekst voor uitleg). De cijfers van de projecten verwijzen naar de cijfers in bijlage 1.

Tabel 3 Indeling van de geïnventariseerde onderzoeksprojecten die zich deels of volledig richten op groen-blaauwe dooradering (GBDA) op basis van de dekking waarover (A) de kennis wordt verzameld, (B) de thema's die per project aan de orde komen en (C) de gevolgde methode. De cijfers van de projecten verwijzen naar de cijfers in bijlage 1.

(A) DEKKING

	Europees	Nederland	regio	lokaal
1 Planten in een dynamisch landschap				
2 Kleine bosjes				
3 GBDA Natuur en Identiteit				
4 Duinboeren				
5 Biodiversiteit agrarisch gebied				
6 Kwaliteitsimpuls landelijk gebied				
7 Natuurbreed				
8 Agrarisch Natuurbeheer Alblas				
9 Steekproef landschap				
10 Historisch landschap				
11 Classificatie beken				
12 AKIS				
13 Historisch ecologisch cultuurlandschap				
14 Synbiosys				
15 Landelijk natuurlijk				
16 Robuuste verbindingen				
17 Perspectief agrarisch cultuurlandschappen				
18 Boeren voor natuur				
19 Identiteit van Nederlandse landschappen				
20 Life support				
21 Green veins				
22 Proeftuinen				
23 SEO Natuurkwaliteit en recreatie in een proeftuin				
24 Typering landschap				
25 MKGR				
26 GBDA Proeftuinen				
27 Belevings GIS				
28 NATLES				
29 Systeeminnovaties				

(B) THEMA'S

	Fauna	Flora	Beheer	Biodiversiteit	Natuurkwaliteit	Identiteit	Functionaliteiten	Geschiedenis	Monitoring	Ruimtelijk	Abiotiek	Bestuurlijk/procesmatig	Recreatie
1													
2													
3													
4													
5													
6													
7													
8													
9													
10													
11													
12													
13													
14													
15													
16													
17													
18													
19													
20													
21													
22													
23													
24													
25													
26													
27													
28													
29													

(C) METHODE

	veldwerk	model	best.kennis	kaartanalyse	clusteranalyse	Gis-analyse	bestuurskundig
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							
13							
14							
15							
16							
17							
18							
19							
20							
21							
22							
23							
24							
25							
26							
27							
28							
29							

4. Evaluatie kennisontwikkeling

Het schematisch overzicht van de geïnventariseerde onderzoeksprojecten geeft inzicht in welke kennis reeds beschikbaar is of op (korte) termijn beschikbaar komt. In tabel 4 is per project aangegeven aan welke kwaliteitscriteria uit tabel 1 een bijdrage wordt geleverd.

Tabel 4 Bijdrage van de geïnventariseerde onderzoeksprojecten aan de kwaliteitscriteria (tabel 1). De letters onder de kwaliteitscriteria verwijzen naar de onderdelen per criterium. De cijfers van de projecten verwijzen naar de cijfers in bijlage 1.

	1. Variatie in openheid en beslotenheid				2. Beleving van het verleden			3. Groene (ecologische) karakter							4. Toegankelijkheid van het landschap			5. Een levend watersysteem			6. Landschapskwaliteit met duurzaam karakter			
	a	b	c	d	a	b	c	a	b	c	d	e	f	g	a	b	c	a	b	c	a	b	c	d
1																								
2																								
3																								
4																								
5																								
6																								
7																								
8																								
9																								
10																								
11																								
12																								
13																								
14																								
15																								
16																								
17																								
18																								
19																								
20																								
21																								
22																								
23																								
24																								

12																			
13																			
14																			
15																			
16																			
17																			
18																			
19																			
20																			
21																			
22																			
23																			
24																			
25																			
26																			
27																			
28																			
29																			

5. Conclusies en aanbevelingen

Tot slot worden op basis van de figuur en de tabellen enkele lacunes in kennis vastgesteld. Het is duidelijk dat de geïnventariseerde projecten niet ingaan op de functie water met aandacht voor waterkwaliteit, waterberging en waterretentie.

Alles overziend komen alle onderscheiden thema's (tabel 3) aan de orde. Het is ook duidelijk dat van alle onderzoeksprojecten binnen Alterra de nadruk ligt op de functie natuur. De projecten hebben voor een groot deel een regionale of nationale dekking.

Opvallende lacunes in de kennis zijn:

- Verbeteren van de architectonische en vormgevingskwaliteit behorende bij het kwaliteitscriterium Variatie in openheid en beslotenheid (tabel 4)
- Vergroten van belevingswaarde behorende bij het kwaliteitscriterium Variatie in openheid en beslotenheid (tabel 4)
- Vergroten belevingswaarde (verhalen) behorende bij het kwaliteitscriterium Beleving van het verleden (tabel 4)
- Verbeteren openstelling van het landelijk gebied en bekend/aantrekkelijk maken van interessante routes behorende bij het kwaliteitscriterium Toegankelijkheid van het landschap (tabel 4)
- Alle uitwerkingen van het kwaliteitscriterium Een levend watersysteem (tabel 4)
- Kennis leveren aan de vraag naar Potenties GBDA voor waterberging, waterkwaliteit en waterconservering (tabel 5)
- Kennis leveren aan de vraag naar Hoe kan het bestuurlijk proces worden geoptimaliseerd (tabel 5)
- Kennis leveren aan de vraag naar Hoe kunnen beleidsdoelen worden geëvalueerd (tabel 5).

Opgemerkt moet worden dat er mogelijk projecten worden uitgevoerd of reeds zijn uitgevoerd die een bijdrage leveren of hebben geleverd aan bovenstaande lacunes. Door de verspreiding van dit rapport kunnen deze projecten alsnog bekend worden bij de auteurs en worden toegevoegd.

Ten aanzien van de functie water kan worden opgemerkt dat in het jaar 2000 een poging ondernomen is om de functie water van de GBDA handen en voeten te geven. Een rapport van deze poging is in voorbereiding.

Hetzelfde geldt voor de vraag naar de wijze waarop beleidsdoelen kunnen worden geëvalueerd: hiervoor is een instrument in ontwikkeling, genaamd LEAF (Landscape Ecological Allocation of Functions), waaraan in diverse projecten een bijdrage wordt geleverd (onderzoeksprojecten 4, 5 en 23). Op termijn zal dit instrument een bruikbare vorm krijgen.

Literatuur

- DLG & Alterra, 2001. *Quick scan draagvlak kwaliteitsimpuls landschap. Inventarisatie van de eerste reacties op het beleid van LNV voor een Kwaliteitsimpuls landschap uit de nota 'Natuur voor mensen, mensen voor natuur'.*
- Min. LNV, 2000. *Natuur voor mensen, mensen voor natuur. Nota natuur, bos en landschap in de 21e eeuw.* Den Haag.
- Opdam, P., Grashof, C. & W. van Wingerden, 2000. *Groene dooradering. Een ruimtelijk concept voor functiecombinaties in het agrarisch landschap.* Landschap 17: 45-51.

Bijlage 1: Lijst met geïnventariseerde onderzoeksprojecten naar groen-blauwe dooradering (GBDA) binnen Alterra

	Naam van het project	Onderzoeker	Volgnummer
1	Planten in een Dynamisch Landschap	Geertsema	1
2	Kleine bosjes	Grashof	2
3	GBDA Natuur & Identiteit	Grashof	3
4	Duinboeren	Langevelde	4
5	Biodiversiteit agrarisch gebied	Langevelde	5
6	Kwaliteitsimpuls & Brochure GBDA	Kalhoven	6
7	Natuurbreed	Kalhoven	7
8	Alblas	Kalhoven	8
9	Steekproef Landschap	Farjon	9
10	Cultuur historisch GIS	Dirkx	10
11	Classificatie beken	Koomen	11
12	AKIS	Koomen	12
13	Historische Ecologie Cultuurlandschappen	Dirkx	13
14	Synbiosys	Schaminee	14
15	Landelijk Natuurlijk	Dirkx	15
16	Robuuste verbindingen	Broekmeijer	16
17	Perspectief agrarische cultuurlandschappen	Broekmeijer	17
18	Boeren voor natuur	Stortelder	18
19	Identiteit Landschappen (vegetatiekundig)	Stortelder	19
20	Agrobiodiversiteit (algemeen)/life support	Jagers	20
21	GREENVEINS	Bugter	21
22	Proeftuinen	Opdam	22
23	Natuurkwaliteit en recreatie in een proeftuin	Boer	23
24	Typering landschap	Dijkstra	24
25	Monitoring MKGR	Dijkstra	25
26	GBDA proeftuinen	Dijkstra	26
27	Belevings GIS	Roos/Berg	27
28	NATLES	Schouwenberg	28
29	Systeeminnovaties	Wingerden	29
30	Ruimteverkenner	Farjon	nee
31	IRUPT	Farjon	nee
32	PEEN	Klijn	nee
33	Driving Forces Landschapverandering	Klijn	nee
34	Succes/faalfactoren Landschapsbeleid	Koomen	nee
35	Regionale Bedrijfsontwikkeling Landbouw	Stortelder	
36	Kennisoverdracht Regionale Kenniscentra	Hendriks	idem als 22?
37	Koppeling Ledess-Larch	Knol	nee
38	Historische Ecotopen	Knol	nee
39	Prog.Multifunctionele landbouw	Hermans	
40	NWO Marginalisatie landbouw	Roepers	nee
41	Winterswijkse Poort	Boer	nee

42	Coördinatie project GBDA	Langevelde	
43	ANK (TZ-soorten)	Kalhoven	nee
44	KAP	Sprangers	nee
45	Regiodialoog	Sprangers	nee
46	Pastoral	Wingerden	nee
47	LEAF landschapskwaliteit (evaluerend)	Langevelde	idem als 23?
48	Geomorfologische verstoring en successie	Wolfert/Maas	?
49	Dynamiek beken en rivieren	Wolfert/Maas	?
50	Landijs	Koomen	nee
51	Kansrijkdom natuurontwikkeling	Kramer	nee
52	Hunzelaagte	Kruit	?
53	Definitiestudie aardkundige waarden	Rosing	?
54	Meerv.landgebruik waterberging NH	Kwakernaak	nee
55	Maatschappelijk draagvlak en processen	Neven/Buunk	?
56	Politiek bestuurlijk draagvlak en processen	Dammers	?

De volgorde van de lijst met geïnventariseerde projecten is willekeurig. Het volgnummer wordt gebruikt in dit rapport om de projecten die iets met GBDA te maken hebben mee aan te geven. Van de overige projecten is ofwel aangegeven door de betreffende onderzoeker / projectleider dat ze niets met GBDA te maken hebben, ofwel dat het niet bekend is.

Bijlage 2: Korte beschrijving onderzoek naar groen-blauwe dooradering (GBDA) binnen Alterra

Algemeen		<i>volgnummer 1</i>
Geïnterviewde	Ir. W. Geertsema	
Naam v.h. project	Planten in een dynamisch landschap	
Programma	332 – Multifunctionele landbouw	
Projectleider	Ir. W. Geertsema	
Trefwoorden 1	Plantenecologie	
Trefwoorden 2	Metapopulatie	
Trefwoorden 3	Landschapsdynamiek	
Opdrachtgever	LNV	

Het onderzoek	
Dekking	Lokaal
Resolutie	1:25000
Onderzoeksmethode	Veldwerk, modellen
Het probleem	Overleving van planten in een dynamisch landschap
Rol GBDA	Centraal

Samenwerking	
Extern	Universiteit
Vorm	Begeleiding
Intern	Divers
Vorm	Begeleiding

Resultaat	
Product 1	Proefschrift
Product 2	Model
Product 3	Scenario-analyse
Beschikbaar	Aug 2002
Kennis	<p>Kennis over de relatie voorkomen plantensoorten – dynamiek landschap. Project richt zich op kwaliteitscriterium Groene (ecologische) karakter, waarbij kennis wordt verkregen over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verbeteren leefgebieden voor aandachtsoorten van het agrarisch cultuurlandschap in omvang, structuur en kwaliteit (soortenbeleid) • Verbeteren van de natuurwaarde van het agrarisch cultuurlandschap (biodiversiteit, inheemse soorten, gebiedseigen genemateriaal, kwaliteit plantgoed)

Algemeen		<i>volgnummer 2</i>
Geïnterviewde	Dr. C.J. Grashof-Bokdam	
Naam v.h. project	Kleine bosjes	

Programma	381 - Functievervulling natuur, bos en landschap
Projectleider	Ing. A.F.M.van Hees
Trefwoorden 1	Versnippering
Trefwoorden 2	Beheer
Trefwoorden 3	Biodiversiteit
Opdrachtgever	IC-LNV

Het onderzoek	
Dekking	Nederland
Resolutie	Regionaal
Onderzoeksmethode	Bestaande kennis
Het probleem	Kennisverzamenen m.b.t. kleine bosjes
Rol GBDA	Zijdelings

Samenwerking	
Extern	IC-LNV
Vorm	Begeleidingscommissie
Intern	Bosecosystemen
Vorm	Samenwerking

Resultaat	
Product 1	Handboek
Beschikbaar	Mei 2002
Kennis	<p>Kennis over de relatie voorkomen plantensoorten – beheer. Het levert handreikingen voor beheer van kleine bosjes ten behoeve van het verhogen van natuurwaarden.</p> <p>Project richt zich op kwaliteitscriterium Groene (ecologische) karakter, waarbij kennis wordt verkregen over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verbeteren leefgebieden voor aandachtsoorten van het agrarisch cultuurlandschap in omvang, structuur en kwaliteit (soortenbeleid) • Verbeteren van de natuurwaarde van het agrarisch cultuurlandschap (biodiversiteit, inheemse soorten, gebiedseigen genenmateriaal, kwaliteit plantgoed) • Versterken van gradiëntsituaties

Algemeen		<i>volgnummer 3</i>
Geïnterviewde	Dr. C.J. Grashof-Bokdam	
Naam v.h. project	GBDA Natuur & Identiteit	
Programma	382 - Regionale natuurontwikkeling	
Projectleider	Dr. C.J. Grashof-Bokdam	
Trefwoorden 1	Onderbouwing graadmeters	
Trefwoorden 2	Biodiversiteit	
Trefwoorden 3	Metapopulatie	
Opdrachtgever	LNV	

Het onderzoek	
Dekking	Nederland

Resolutie	Regionaal
Onderzoeksmethode	Literatuur, veldwerk, modellen
Het probleem	Voorspellen biodiversiteit agrarische gebieden
Rol GBDA	Belangrijk

Samenwerking	
extern	*
vorm	*
intern	Divers
vorm	Samenwerking

Resultaat	
product 1	Review
product 2	Handleiding
product 3	Tabel
Beschikbaar	2002/2003
Kennis	<p>Kennis over de relatie voorkomen plantensoorten – abiotische en ruimtelijke parameters. Project richt zich op kwaliteitscriterium Groene (ecologische) karakter, waarbij kennis wordt verkregen over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verbeteren leefgebieden voor aandachtsoorten van het agrarisch cultuurlandschap in omvang, structuur en kwaliteit (soortenbeleid) • Verbeteren van de natuurwaarde van het agrarisch cultuurlandschap (biodiversiteit, inheemse soorten, gebiedseigen genenmateriaal, kwaliteit plantgoed) • Versterken van gradiëntsituaties

Algemeen		<i>volgnummer 4</i>
Geïnterviewde	Dr.ir. F. van Langevelde	
Naam v.h. project	Duinboeren	
Programma	382 – Regionale natuurontwikkeling	
Projectleider	Dr.ir. A. Guldmond (CLM)	
Trefwoorden 1	Natuurkwaliteit	
Trefwoorden 2	Evaluatie	
Trefwoorden 3	GBDA	
Opdrachtgever	Duinboeren	

Het onderzoek	
Dekking	Regio
Resolutie	1:25000
Onderzoeksmethode	Modelmatig
Het probleem	Quick-scan huidige natuurkwaliteit
Rol GBDA	Belangrijk

Samenwerking	
extern	CLM, DLV, Duinboeren
vorm	Afstemming

intern	*
vorm	*

Resultaat	
Product 1	Verslag
Product 2	Model
Product 3	Bijdrage aan Handboek Agrarisch Natuurbeheer
Beschikbaar	Mei 2002
Kennis	<p>Kennis over de relatie natuurwaarden – abiotische en ruimtelijke parameters.</p> <p>Project richt zich op kwaliteitscriterium Groene (ecologische) karakter, waarbij kennis wordt verkregen over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verbeteren van de natuurwaarde van het agrarisch cultuurlandschap (biodiversiteit, inheemse soorten, gebiedseigen genenmateriaal, kwaliteit plantgoed)

Algemeen		<i>volgnummer 5</i>
Geïnterviewde	Dr.ir. F. van Langevelde	
Naam v.h. project	Biodiversiteit Agrarisch gebied	
Programma	080 - Externe projecten afdeling ecologie en ruimte	
Projectleider	Dr.ir. F. van Langevelde	
Trefwoorden 1	Agrarisch natuurbeheer	
Trefwoorden 2	Biodiversiteit agrarisch gebied	
Trefwoorden 3	GBDA	
Opdrachtgever	NWO	

Het onderzoek	
Dekking	Nederland
Resolutie	1:10000
Onderzoeksmethode	Veldwerk, modellen
Het probleem	Effect van ruimtelijke configuratie GBDA en intensiteit landgebruik op biodiversiteit en inkomen v.d. boer
Rol GBDA	Centraal

Samenwerking	
extern	Universiteit Wageningen, (milieu-economie en plantenecologie)
vorm	Symbiose
intern	*
vorm	*

Resultaat	
Product 1	Artikelen
Product 2	Modellen
Product 3	Scenario-analyse
Beschikbaar	Sept 2003
Kennis	Kennis over de relaties natuurwaarden – intensiteit landgebruik, natuurwaarden - ruimtelijke parameters, inkomen agrariër – intensiteit

	<p>landgebruik en inkomen agrariër – ruimtelijke parameters. Project richt zich op kwaliteitscriterium Groene (ecologische) karakter, waarbij kennis wordt verkregen over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verbeteren leefgebieden voor aandachtsoorten van het agrarisch cultuurlandschap in omvang, structuur en kwaliteit (soortenbeleid) • Verbeteren van de natuurwaarde van het agrarisch cultuurlandschap (biodiversiteit, inheemse soorten, gebiedseigen genenmateriaal, kwaliteit plantgoed)
--	---

Algemeen	<i>volgnummer 6</i>
Geïnterviewde	Drs. J.T.R. Kalkhoven
Naam v.h. project	Kwaliteitsimpuls Landelijk gebied
Programma	080 - Externe projecten afdeling ecologie en ruimte
Projectleider	Drs. J.T.R. Kalkhoven
Trefwoorden 1	Multifunctioneel landgebruik
Trefwoorden 2	Identiteit
Trefwoorden 3	GBDA
Opdrachtgever	LNV

Het onderzoek	
Dekking	Nederland
Resolutie	*
Onderzoeksmethode	Kennis ontsluiten
Het probleem	Verhoging kwaliteit landelijk gebied
Rol GBDA	Centraal

Samenwerking	
extern	Diverse organisaties
vorm	Kennisoverdracht
intern	Tovertteam
vorm	Samenwerking

Resultaat	
product 1	Brochure
product 2	Workshop
Beschikbaar	Eind 2001
Kennis	<p>Algemene kennis over natuurwaarden in de GBDA van het landelijk gebied. Project richt zich op kwaliteitscriterium Groene (ecologische) karakter, waarbij kennis wordt ontsloten over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verbeteren van de natuurwaarde van het agrarisch cultuurlandschap (biodiversiteit, inheemse soorten, gebiedseigen genenmateriaal, kwaliteit plantgoed)

Algemeen	<i>volgnummer 7</i>
Geïnterviewde	Drs. J.T.R. Kalkhoven
Naam v.h. project	Natuurbreed
Programma	332 – Multifunctionele landbouw

Projectleider	Drs. J.T.R. Kalkhoven
Trefwoorden 1	Natuurkwaliteit
Trefwoorden 2	Agrarisch natuurbeheer
Trefwoorden 3	GBDA
Opdrachtgever	PAV (LNV)

Het onderzoek	
Dekking	Regio's
Resolutie	Bedrijfs-gebiedsniveau
Onderzoeksmethode	Steekproeven, bestaande kennis, monitoring
Het probleem	Natuurkwaliteit op bedrijfs-regioniveau
Rol GBDA	Belangrijk

Samenwerking	
extern	PAV
vorm	Samenwerken
intern	Vegetatiekundigen
vorm	Leveren gegevens aan

Resultaat	
product 1	Methode
product 2	Rapport
Beschikbaar	Eind 2001
Kennis	<p>Kennis over natuurwaarden op agrarische bedrijven. Project richt zich op kwaliteitscriterium Groene (ecologische) karakter, waarbij kennis wordt ontsloten over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verbeteren van de natuurwaarde van het agrarisch cultuurlandschap (biodiversiteit, inheemse soorten, gebiedseigen genenmateriaal, kwaliteit plantgoed)

Algemeen		<i>volgnummer 8</i>
Geïnterviewde	Drs. J.T.R. Kalkhoven	
Naam v.h. project	Agrarisch Natuurbeheer Alblasserwaard	
Programma	332 – Multifunctionele landbouw	
Projectleider	Drs. J.T.R. Kalkhoven	
Trefwoorden 1	Agrarisch natuurbeheer	
Trefwoorden 2	Natuurkwaliteit	
Trefwoorden 3	GBDA	
Opdrachtgever	LNV	

Het onderzoek	
Dekking	Regio
Resolutie	1:25000
Onderzoeksmethode	Ontsluiting kennis, kaartanalyse
Het probleem	Potenties natuurkwaliteit in landbouwgebied
Rol GBDA	Belangrijk

Samenwerking	
---------------------	--

extern	LEI / PRI
vorm	Symbiose, afstemming
intern	*
vorm	*

Resultaat	
product 1	Methode-ontwikkeling
product 2	Rapport
product 3	Model (LEI)
Beschikbaar	Eind 2001
Kennis	<p>Kennis over de haalbaarheid agrarisch natuurbeheer vanuit landbouwperspectief.</p> <p>Project richt zich op kwaliteitscriterium Groene (ecologische) karakter, waarbij kennis wordt ontsloten over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verbeteren van de natuurwaarde van het agrarisch cultuurlandschap (biodiversiteit, inheemse soorten, gebiedseigen genenmateriaal, kwaliteit plantgoed)

Algemeen		<i>volgnummer 9</i>
Geïnterviewde	Drs. J.T.R. Kalkhoven	
Naam v.h. project	Steekproef Landschap	
Programma	382 - Regionale natuurontwikkeling	
Projectleider	Drs. J.M.J. Farjon	
Trefwoorden 1	Landschapskwaliteit	
Trefwoorden 2	Monitoring	
Trefwoorden 3	GBDA	
Opdrachtgever	LNV	

Het onderzoek	
Dekking	Nederland
Resolutie	1:25000
Onderzoeksmethode	Steekproeven, bestaande kennis ontsluiten, veldwerk
Het probleem	Landschapsontwikkeling monitoren
Rol GBDA	Belangrijk

Samenwerking	
extern	*
vorm	*
intern	Team landschap
vorm	Samenwerken

Resultaat	
product 1	Monitoring methode
Beschikbaar	Eind 2001 en eind 2002
Kennis	<p>Kennis over veranderingen van landschapskenmerken.</p> <p>Project richt zich op kwaliteitscriteria Variatie in openheid en beslotenheid, Beleven van het verleden en Groene (ecologische) karakter, waarbij kennis wordt ontsloten over:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Realiseren van een samenhangende structuur van landschapselementen op gebiedsniveau die kenmerkend is voor de maat en schaal van het type landschap • aanleg en beheer van karakteristieke elementen, passend bij het type landschap en de regionale identiteit (gebiedseigenheid) • aansluiten bij en ontwikkelen van cultuurhistorische waarden als essentiële fysieke dragers kwaliteit • aansluiten bij aardkundige waarden als essentiële fysieke dragers kwaliteit • Verbeteren van de natuurwaarde van het agrarisch cultuurlandschap (biodiversiteit, inheemse soorten, gebiedseigen genenmateriaal, kwaliteit plantgoed) • Beperken en inpassen van bebouwing (er is duidelijk meer 'groen' dan 'rood')
--	---

Algemeen	<i>volgnummer 10</i>
Geïnterviewde	Drs. C.H.M. Bont / Ir. G.H.P. Dirkx
Naam v.h. project	Histland
Programma	363 - Kwaliteit Leefomgeving, Belvedere, ISI(regulier)
Projectleider	Drs. C.H.M. Bont
Trefwoorden 1	Historische geografie (GIS)
Trefwoorden 2	Bewoningsgeschiedenis
Trefwoorden 3	Regionale identiteit
Opdrachtgever	LNV

Het onderzoek	
Dekking	Nederland
Resolutie	1:25-50000
Onderzoeksmethode	Kaartanalyse, historisch geografische methodiek
Het probleem	Bewoningsgeschiedenis incorporeren met planvorming
Rol GBDA	Zijdelings

Samenwerking	
extern	ROB,RDMZ
vorm	Afstemming,gegevens uitwisseling
intern	MKGR, NPB
vorm	Afstemming,gegevens uitwisseling

Resultaat	
product 1	GIS bestand
product 2	Rapporten
product 3	Publicaties
Beschikbaar	Vanaf 2001, doorloop
Kennis	<p>Kennis over cultuurhistorische waarden. Project richt zich op kwaliteitscriterium Beleving van het verleden, waarbij kennis wordt ontsloten over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aansluiten bij en ontwikkelen van cultuurhistorische waarden als essentiële fysieke dragers kwaliteit

Algemeen		<i>volgnummer 11</i>
Geïnterviewde	Drs. A.J.M. Koomen	
Naam v.h. project	Classificatie beken Nederland	
Programma	382 - Regionale natuurontwikkeling	
Projectleider	Drs. A.J.M. Koomen	
Trefwoorden 1	Beken	
Trefwoorden 2	Kansrijkdom abiotiek	
Trefwoorden 3	Vegetatie	
Opdrachtgever		

Het onderzoek	
Dekking	Hogere zandgronden Nederland
Resolutie	Regio, stroomgebied, traject
Onderzoeksmethode	Classificatie in trajecten
Het probleem	Planvorming beekherstel
Rol GBDA	Belangrijk

Samenwerking	
extern	*
vorm	*
intern	*
vorm	*

Resultaat	
product 1	Expertsysteem
Beschikbaar	?
Kennis	<p>Kennis over classificatie beekvormen en kennis over betrekken aardkundige waarden in planvorming. Project richt zich op kwaliteitscriterium Beleving van het verleden, waarbij kennis wordt ontsloten over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aansluiten bij aardkundige waarden als essentiële fysieke dragers kwaliteit

Algemeen		<i>volgnummer 12</i>
Geïnterviewde	Drs. A.J.M. Koomen	
Naam v.h. project	AKIS	
Programma	030 - Externe projecten afdeling landschap en ruimtegebruik	
Projectleider	Drs. A.J.M. Koomen	
Trefwoorden 1	Geomorphologie	
Trefwoorden 2	Aardkundige waarde	
Trefwoorden 3	Abiotische kansrijkdom GBDA	
Opdrachtgever	LNV/Provincies	

Het onderzoek	
Dekking	Nederland
Resolutie	1:50000
Onderzoeksmethode	Kartering/waardering
Het probleem	Monitoring,planning en beleid t.b.v. landschappelijke kwaliteit

Rol GBDA	Zijdelings
----------	------------

Samenwerking	
extern	Provincies
vorm	Opdrachtgever
intern	Natuur historisch GIS
vorm	Samenwerken

Resultaat	
product 1	GIS bestand
Beschikbaar	Eind 2002
Kennis	<p>Kennis over geomorfologie. Project richt zich op kwaliteitscriterium Beleving van het verleden, waarbij kennis wordt ontsloten over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aansluiten bij aardkundige waarden als essentiële fysieke dragers kwaliteit

Algemeen		<i>volgnummer 13</i>
Geïnterviewde	Ir. G.H.P. Dirkx	
Naam v.h. project	Historisch ecologisch cultuurlandschap	
Programma	382 - Regionale natuurontwikkeling	
Projectleider	Ir. G.H.P. Dirkx	
Trefwoorden 1	Historische geografie	
Trefwoorden 2	Cultuurlandschap	
Trefwoorden 3	Referentie beelden	
Opdrachtgever	LNV/DWK, Prov. Landschappen	

Het onderzoek	
Dekking	Steekproef
Resolutie	Ecotopen
Onderzoeksmethode	Interdisciplinair bronnenonderzoek
Het probleem	Natuurwaarden verhogen met behoud/herstel identiteit
Rol GBDA	Belangrijk

Samenwerking	
extern	Prov. landschappen
vorm	Samenwerking
intern	Interdisciplinair
vorm	Bijdragen

Resultaat	
product 1	Historisch ecologisch referentiebeeld
Beschikbaar	?
Kennis	<p>Kennis over cultuurhistorische waarden en functiecombinatie met natuurwaarden. Project richt zich op kwaliteitscriteria Beleving van het verleden en Groene (ecologische) karakter, waarbij kennis wordt ontsloten over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aansluiten bij en ontwikkelen van cultuurhistorische waarden als

	essentiële fysieke dragers kwaliteit <ul style="list-style-type: none"> • Verbeteren van de natuurwaarde van het agrarisch cultuurlandschap (biodiversiteit, inheemse soorten, gebiedseigen genenmateriaal, kwaliteit plantgoed)
--	---

Algemeen	<i>volgnummer 14</i>
Geïnterviewde	Dr. J.H.J.Schaminee
Naam v.h. project	Synbiosys
Programma	382 – Regionale natuurontwikkeling
Projectleider	Dr. J.H.J.Schaminee
Trefwoorden 1	Vegetatie
Trefwoorden 2	Fysiotopen
Trefwoorden 3	Landschap
Opdrachtgever	

Het onderzoek	
Dekking	Nederland
Resolutie	250 meter cellen
Onderzoeksmethode	Kennissysteemontwikkeling
Het probleem	Kennisontsluiten
Rol GBDA	Zijdelings

Samenwerking	
extern	KIWA-LNV
vorm	Samenwerking
intern	CGI
vorm	Samenwerking

Resultaat	
product 1	Kennissysteem
Beschikbaar	Vanaf 2001
Kennis	<p>Kennis over kansrijkdom waardevolle vegetatietypen, gebaseerd op abiotische randvoorwaarden. Project richt zich op kwaliteitscriterium Groene (ecologische) karakter, waarbij kennis wordt ontsloten over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verbeteren leefgebieden voor aandachtsoorten van het agrarisch cultuurlandschap in omvang, structuur en kwaliteit (soortenbeleid) • Verbeteren van de natuurwaarde van het agrarisch cultuurlandschap (biodiversiteit, inheemse soorten, gebiedseigen genenmateriaal, kwaliteit plantgoed)

Algemeen	<i>volgnummer 15</i>
Geïnterviewde	Ir. G.H.P. Dirkx
Naam v.h. project	Landelijk Natuurlijk
Programma	325 – Natuurplanbureau
Projectleider	Ir. G.H.P. Dirkx
Trefwoorden 1	Landschap

Trefwoorden 2	Identiteit
Trefwoorden 3	Landschapselementen
Opdrachtgever	NPB

Het onderzoek	
Dekking	Nederland
Resolutie	25meter cel
Onderzoeksmethode	GIS
Het probleem	Vaststellen ambitieniveau natuur voor mensen
Rol GBDA	Centraal

Samenwerking	
extern	*
vorm	*
intern	Divers
vorm	Samenwerken

Resultaat	
product 1	0 situatie GBDA voor Natuurbalans
product 2	Beleidsvaluatie
Beschikbaar	2001
Kennis	Kennis over de huidige verspreiding van GBDA. Project richt zich op kwaliteitscriterium Groene (ecologische) karakter, waarbij kennis wordt ontsloten over: <ul style="list-style-type: none"> • Verbeteren van de natuurwaarde van het agrarisch cultuurlandschap (biodiversiteit, inheemse soorten, gebiedseigen genenmateriaal, kwaliteit plantgoed)

Algemeen		<i>volgnummer 16</i>
Geïnterviewde	Drs. M.E.A. Broekmeijer	
Naam v.h. project	Robuuste Verbindingen	
Programma	080 - Externe projecten afdeling ecologie en ruimte	
Projectleider	Drs. M.E.A. Broekmeijer	
Trefwoorden	Ecologische verbindingen	
Trefwoorden	Geïntegreerd ruimtegebruik	
Trefwoorden	EHS	
Opdrachtgever	LNV	

Het onderzoek	
Dekking	Nederland
Resolutie	*
Onderzoeksmethode	Ontsluiting bestaande kennis
Het probleem	Versnipperde natuur
Rol GBDA	Zijdelings

Samenwerking	
extern	RWS
vorm	Levert kennis

intern	Divers
vorm	Samenwerking

Resultaat	
product 1	Brochure
product 2	Handboek
product 3	CD-ROM
Beschikbaar	Eind 2001
Kennis	<p>Kennis over aanleg van robuuste verbindingen. Project richt zich op kwaliteitscriteria Groene (ecologische) karakter en Landschapskwaliteit met duurzaam karakter, waarbij kennis wordt ontsloten over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • verbeteren doorgankelijkheid landelijk gebied voor soorten die zich tussen delen EHS moeten verplaatsen (omvang, structuur, kwaliteit) • verbeteren leefgebieden voor aandachtsoorten van het agrarisch cultuurlandschap in omvang, structuur en kwaliteit (soortenbeleid) • Verbeteren van de natuurwaarde van het agrarisch cultuurlandschap (biodiversiteit, inheemse soorten, gebiedseigen genemateriaal, kwaliteit plantgoed) • Meervoudige functievervulling van landschapselementen

Algemeen		<i>volgnummer 17</i>
Geïnterviewde	Drs. M.E.A. Broekmeijer	
Naam v.h. project	Perspectief Agrarische Cultuurlandschappen	
Programma	376 - Mens, economie en groene ruimte	
Projectleider	Drs. M.E.A. Broekmeijer	
Trefwoorden	Instrumenten landschapsbeheer	
Trefwoorden	Streefbeelden	
Trefwoorden	Landschapsbeheer	
Opdrachtgever	LNV	

Het onderzoek	
Dekking	Nederland
Resolutie	Regionaal
Onderzoeksmethode	Literatuur
Het probleem	Ontbreken landschapsbeleid
Rol GBDA	Belangrijk

Samenwerking	
extern	CLM
vorm	Hoofdaannemer
intern	Team Landschap, team Dynamiek Ruimtegebruik
vorm	Samenwerking

Resultaat	
product 1	Rapport
Beschikbaar	Aug. 2001
Kennis	Kennis over gebruik van instrumenten voor landschapsbeheer en

	verkennen mogelijkheden voor nieuwe instrumenten. Project richt zich op kwaliteitscriterium Landschapskwaliteit met duurzaam karakter, waarbij kennis wordt ontsloten over: <ul style="list-style-type: none"> • blijvende instandhouding aangelegde landschapselementen • juridisch bindende afspraken (incl. sancties) met gebiedsautoriteit
--	---

Algemeen		<i>volgnummer 18</i>
Geïnterviewde	Dr. A.H.F. Stortelder	
Naam v.h. project	Boeren voor Natuur	
Programma	SEO	
Projectleider	Dr. A.H.F. Stortelder	
Trefwoorden	Landschapselementen	
Trefwoorden	Bedrijfstypen	
Trefwoorden	Erfdienstbaarheid	
Opdrachtgever	WUR	

Het onderzoek	
Dekking	Nederland
Resolutie	*
Onderzoeksmethode	Economisch, ecologisch, bestuurskundig, modelonderzoek
Het probleem	Afstemming Landbouwbedrijven natuur
Rol GBDA	Belangrijk

Samenwerking	
extern	LEI
vorm	Samenwerking
intern	*
vorm	*

Resultaat	
product 1	Boek
product 2	Voorstellen regionale studie
Beschikbaar	Vanaf 2001
Kennis	Kennis over inschakelen boeren in landschaps- en natuurbeheer vanuit landbouwperspectief. Project richt zich op kwaliteitscriteria Groene (ecologische) karakter en Landschapskwaliteit met duurzaam karakter, waarbij kennis wordt ontsloten over: <ul style="list-style-type: none"> • Verbeteren van de natuurwaarde van het agrarisch cultuurlandschap (biodiversiteit, inheemse soorten, gebiedseigen genenmateriaal, kwaliteit plantgoed) • meervoudige functievervulling van landschapselementen • blijvende instandhouding aangelegde landschapselementen • duurzame financiering beheer

Algemeen		<i>volgnummer 19</i>
Geïnterviewde	Dr. A.H.F. Stortelder	

Naam v.h. project	Identiteit van de Nederlandse Landschappen
Programma	382 - Regionale natuurontwikkeling
Projectleider	Dr. A.H.F. Stortelder
Trefwoorden	Karakteristiek
Trefwoorden	Landschapselementen
Trefwoorden	Vegetatie
Opdrachtgever	LNV

Het onderzoek	
Dekking	Nederland
Resolutie	Regionaal
Onderzoeksmethode	Clustertechniek classificatie
Het probleem	Convergente ontwikkelingen tegengaan
Rol GBDA	Belangrijk

Samenwerking	
extern	*
vorm	*
intern	Team Landschap
vorm	Samenwerking

Resultaat	
product 1	Boek
Beschikbaar	?
Kennis	<p>Typologie van landschappen op basis van de vegetatie. Project richt zich op kwaliteitscriteria Variatie in openheid en beslotenheid, waarbij kennis wordt ontsloten over:</p> <ul style="list-style-type: none"> realiseren van een samenhangende structuur van landschapselementen op gebiedsniveau die kenmerkend is voor de maat en schaal van het type landschap aanleg en beheer van karakteristieke elementen, passend bij het type landschap en de regionale identiteit (gebiedseigenheid)

Algemeen		<i>volgnummer 20</i>
Geïnterviewde	Dr. Ir. F.J.J.A. Bianchi	
Naam v.h. project	Agrobiodiversiteit, life-support functie	
Programma	352 - Agrobiodiversiteit, huisdieren	
Projectleider	Dr. Ir. G.A.J.M. Jagers op Akkerhuis	
Trefwoorden	Plaagbestrijding	
Trefwoorden	Landschapselementen	
Trefwoorden	Predatoren	
Opdrachtgever	LNV	

Het onderzoek	
Dekking	Twente & Nrd-Brabant
Resolutie	Steekproef
Onderzoeksmethode	Veldonderzoek
Het probleem	Biodiversiteit

Rol GBDA	Centraal
----------	----------

Samenwerking	
extern	*
vorm	*
intern	Team Functionele Biodiversiteit
vorm	Samenwerking

Resultaat	
Product 1	Rapport
Product 2	Modellen
Beschikbaar	Eind 2004
Kennis	<p>Kennis over effect GBDA op plaagbestrijding Project richt zich op het kwaliteitscriterium Groene (ecologische) karakter, waarbij kennis wordt ontsloten over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • samenhangend netwerk van leefgebieden voor nuttige soorten voor de landbouw (omvang, kwaliteit) • verbeteren van de natuurwaarde van het agrarisch cultuurlandschap (biodiversiteit, inheemse soorten, gebiedseigen genenmateriaal, kwaliteit plantgoed)

Algemeen		<i>volgnummer 21</i>
Geïnterviewde	Drs. R.J.F. Bugter	
Naam v.h. project	GREEN VEINS	
Programma	382 - Regionale natuurontwikkeling	
Projectleider	Drs. R.J.F. Bugter	
Trefwoorden	Biodiversiteit	
Trefwoorden	Kwetsbaarheid	
Trefwoorden	Metapopulaties	
Opdrachtgever	EU	

Het onderzoek	
Dekking	NW-Europa
Resolutie	Steekproef
Onderzoeksmethode	Veldwerk
Het probleem	Kwetsbaarheid biodiversiteit
Rol GBDA	Centraal

Samenwerking	
extern	Aantal EU landen
vorm	Coördinatie
intern	Team Multifunctionele Landschappen
vorm	Samenwerking

Resultaat	
product 1	Theoretisch model
product 2	Definitie

product 3	Normen & richtlijnen
product 4	Onderzoeksvoorstellen
product 5	Demo model
Beschikbaar	Eind 2003
Kennis	<p>Kennis over de relatie tussen biodiversiteit – kwetsbaarheid – GBDA Project richt zich op het kwaliteitscriterium Groene (ecologische) karakter, waarbij kennis wordt ontsloten over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • verbeteren leefgebieden voor aandachtsoorten van het agrarisch cultuurlandschap in omvang, structuur en kwaliteit (soortenbeleid) • samenhangend netwerk van leefgebieden voor nuttige soorten voor de landbouw (omvang, kwaliteit) • verbeteren van de natuurwaarde van het agrarisch cultuurlandschap (biodiversiteit, inheemse soorten, gebiedseigen genenmateriaal, kwaliteit plantgoed)

Algemeen		<i>volgnummer 22</i>
Geïnterviewde	Prof. dr. P.F.M. Opdam	
Naam v.h. project	Kennisinfrastructuur proeftuinen	
Programma	Pre-offerte	
Projectleider	*	
Trefwoorden 1	Kennisinfrastructuur	
Trefwoorden 2	Sturen met kennis t.b.v. uitvoering	
Trefwoorden 3	GBDA	
Opdrachtgever	*	

Het onderzoek	
Dekking	Proeftuinen
Resolutie	*
Onderzoeksmethode	Interactieve werkvormen
Het probleem	Combineren nationale doelstelling met gebiedsspecifieke belangen
Rol GBDA	Belangrijk

Samenwerking	
extern	Gebruikersgroepen
vorm	Workshops
intern	Divers
vorm	Samenwerken

Resultaat	
product 1	Richtlijnen
product 2	Ontwerpprocessen
product 3	Evaluatie-instrumenten
Beschikbaar	?
Kennis	<p>Project zou kennis moeten opleveren over ontwikkeling van kennisinfrastructuur voor de proeftuinen Project richt zich op het kwaliteitscriterium Landschapskwaliteit met duurzaam karakter, waarbij kennis wordt ontsloten over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • meervoudige functievervulling van landschapselementen

	<ul style="list-style-type: none"> • blijvende instandhouding aangelegde landschapselementen
--	---

Algemeen		<i>volgnummer 23</i>
Geïnterviewde	T.A. de Boer	
Naam v.h. project	Natuurkwaliteit en recreatie in een proeftuin	
Programma	SEO	
Projectleider	T.A. de Boer	
Trefwoorden 1	Natuurkwaliteit	
Trefwoorden 2	Recreatie	
Trefwoorden 3	Multifunctionaliteit	
Opdrachtgever	WUR	

Het onderzoek	
Dekking	Proeftuin
Resolutie	10 meter cel
Onderzoeksmethode	Model
Het probleem	Analyse hoe meerdere functies zich t.o.v. elkaar verhouden
Rol GBDA	Centraal

Samenwerking	
extern	*
vorm	*
intern	Team Landschap
vorm	Samenwerking

Resultaat	
product 1	Database
product 2	Kennisinstrument
product 3	Kaarten
Beschikbaar	Eind 2001
Kennis	<p>Kennis over functiecombinatie natuurkwaliteit en recreatie. Project richt zich op het kwaliteitscriterium Toegankelijkheid van het landschap, waarbij kennis wordt ontsloten over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • verbeteren toegankelijkheid van land en water voor verschillende vormen van extensieve recreatie (wandelen, fietsen, skaten, kanoën, schaatsen, e.d.) via samenhangende routestructuur van wandel- en fietspaden en landelijke weggetjes (verhard/onverhard, meters per ha, vrijliggend) • vergroten belevingswaarde (contrasten, gebruik, seizoenen)

Algemeen		<i>volgnummer 24</i>
Geïnterviewde	Ir. H. Dijkstra	
Naam v.h. project	Typering landschap	
Programma	382 – Regionale natuurontwikkeling	
Projectleider	Ir. H. Dijkstra	
Trefwoorden 1	GBDA	

Trefwoorden 2	Identiteit
Trefwoorden 3	Landschap
Opdrachtgever	DWK

Het onderzoek	
Dekking	Nederland
Resolutie	Landschap
Onderzoeksmethode	Clusteranalyse
Het probleem	Landschapstypering ontwikkelen
Rol GBDA	Centraal

Samenwerking	
extern	EC-LNV
vorm	begeleiding
intern	team Landschap
vorm	

Resultaat	
product 1	Rapport
product 2	Database
product 3	Kaarten
Beschikbaar	eind 2001
Kennis	<p>Door middel van classificatie wordt kennis vergaard over de regionale identiteit t.a.v. de GBDA</p> <p>Project richt zich op het kwaliteitscriterium Variatie in openheid en beslotenheid, waarbij kennis wordt ontsloten over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • realiseren van een samenhangende structuur van landschapselementen op gebiedsniveau die kenmerkend is voor de maat en schaal van het type landschap • aanleg en beheer van karakteristieke elementen, passend bij het type landschap en de regionale identiteit (gebiedseigenheid)

Algemeen		<i>volgnummer 25</i>
Geïnterviewde	Ir. H. Dijkstra	
Naam v.h. project	MKGR	
Programma	325 – Natuurplanbureau	
Projectleider	Ir. H. Dijkstra	
Trefwoorden 1	Schaalkenmerken	
Trefwoorden 2	Openheid	
Trefwoorden 3	Landschapselementen	
Opdrachtgever	DWK	

Het onderzoek	
Dekking	Nederland
Resolutie	Gemeentes
Onderzoeksmethode	Aggregatie-classificatie
Het probleem	Planning in relatie tot openheid en verstedelijking
Rol GBDA	Zijdelings

Samenwerking	
extern	RPD, LEI
vorm	Samenwerking
intern	*
vorm	*

Resultaat	
product 1	Monitoringsysteem
product 2	Rapporten
product 3	Kaarten
Beschikbaar	Vanaf 2001
Kennis	<p>Het project betreft een monitoringssysteem om veranderingen in het landschap te meten.</p> <p>Project richt zich op het kwaliteitscriterium Variatie in openheid en beslotenheid, waarbij kennis wordt ontsloten over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • realiseren van een samenhangende structuur van landschapselementen op gebiedsniveau die kenmerkend is voor de maat en schaal van het type landschap • aanleg en beheer van karakteristieke elementen, passend bij het type landschap en de regionale identiteit (gebiedseigenheid)

Algemeen	
Geïnterviewde	Ir. H. Dijkstra
Naam v.h. project	GBDA Proeftuinen
Programma	382 – Regionale natuurontwikkeling
Projectleider	Ir. H. Dijkstra
Trefwoorden 1	GBDA Proeftuinen
Trefwoorden 2	Proeftuin
Trefwoorden 3	Kwantiteit
Opdrachtgever	EC-LNV

volgnummer 26

Het onderzoek	
Dekking	Proeftuin
Resolutie	1:25000
Onderzoeksmethode	GIS analyse
Het probleem	Beeld van hoogte vergoedingen agrarisch natuurbeheer
Rol GBDA	Centraal

Samenwerking	
extern	EC-LNV
vorm	Begeleiding
intern	*
vorm	*

Resultaat	
product 1	Notitie
product 2	Tabellen

product 3	Kaarten
Beschikbaar	Eind 2001
Kennis	Het project geeft een beeld van de inrichting van de proeftuinen en kennis over het vergoedingstelsel. Project richt zich op het kwaliteitscriterium Landschapskwaliteit met duurzaam karakter, waarbij kennis wordt ontsloten over: <ul style="list-style-type: none"> • blijvende instandhouding aangelegde landschapselementen • duurzame financiering beheer

Algemeen	<i>volgnummer 27</i>
Geïnterviewde	Ir. M.H.I. Bloemmen
Naam v.h. project	Belevings GIS
Programma	363 - Kwaliteit Leefomgeving
Projectleider	Dr. ir. Roos-Kleinlankhorst
Trefwoorden 1	Recreatie
Trefwoorden 2	Beleving
Trefwoorden 3	Landschap
Opdrachtgever	NPB

Het onderzoek	
Dekking	Nederland
Resolutie	250 meter cellen
Onderzoeksmethode	Gis analyse, interviews, etc
Het probleem	Waardering en monitoring van het landschap
Rol GBDA	Zijdelings

Samenwerking	
extern	RIVM
vorm	Leverancier
intern	Divers
vorm	Samenwerking

Resultaat	
product 1	Gis-bestanden/kaarten en applicaties
Beschikbaar	eind 2001 (doorloop)
Kennis	Het project levert kennis over landschapsbeleving. Project richt zich op het kwaliteitscriterium Toegankelijkheid van het landschap, waarbij kennis wordt ontsloten over: <ul style="list-style-type: none"> • verbeteren toegankelijkheid van land en water voor verschillende vormen van extensieve recreatie (wandelen, fietsen, skaten, kanoën, schaatsen, e.d.) via samenhangende routestructuur van wandel- en fietspaden en landelijke weggetjes (verhard/onverhard, meters per ha, vrijliggend) • vergroten belevingswaarde (contrasten, gebruik, seizoenen)

Algemeen	<i>volgnummer 28</i>
Geïnterviewde	Ir. E.P.A.G. Schouwenberg

Naam v.h. project	NATLES
Programma	382 - Regionale natuurontwikkeling
Projectleider	Ir. E.P.A.G. Schouwenberg
Trefwoorden 1	Ecotopen
Trefwoorden 2	Natuurgerichte Landevaluatie
Trefwoorden 3	Geschiktheid vegetatie, natuurdoeltypen
Opdrachtgever	EC-LNV

Het onderzoek	
Dekking	Regionaal
Resolutie	25 meter cellen
Onderzoeksmethode	Kennismodel
Het probleem	hulpmiddel landinrichting
Rol GBDA	Zijdelings

Samenwerking	
extern	Niet
vorm	Niet
intern	Afd. Bodem, water, natuur
vorm	Samenwerking

Resultaat	
product 1	Kennismodel
product 2	Rapporten
product 3	Kaarten
Beschikbaar	vanaf 2001
Kennis	<p>Kennis over abiotische voorwaarden en kansrijkdom van vegetatie (natuurdoeltypen)</p> <p>Project richt zich op het kwaliteitscriterium Groene (ecologische) karakter, waarbij kennis wordt ontsloten over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • verbeteren leefgebieden voor aandachtsoorten van het agrarisch cultuurlandschap in omvang, structuur en kwaliteit (soortenbeleid) • verbeteren van de natuurwaarde van het agrarisch cultuurlandschap (biodiversiteit, inheemse soorten, gebiedseigen genenmateriaal, kwaliteit plantgoed) • versterken van gradiëntsituaties (bv. bosranden)

Algemeen		<i>volgnummer 29</i>
Geïnterviewde	A.G.M. Schotman	
Naam v.h. project	Systeeminnovaties Agrarisch natuurbeheer	
Programma	376 - Mens, economie en groene ruimte	
Projectleider	A.G.M. Schotman	
Trefwoorden 1	Kwaliteit leefomgeving	
Trefwoorden 2	Gebiedsgerichtbeleid	
Trefwoorden 3	Functiecombinaties	
Opdrachtgever	DWK (Natuur en Milieu)	

Het onderzoek	
----------------------	--

Dekking	Regio
Resolutie	*
Onderzoeksmethode	Interviews, workshop, literatuuronderzoek
Het probleem	Instandhouden en versterken agrarisch natuurbeheer en systeeminnovaties
Rol GBDA	Belangrijk

Samenwerking	
extern	LEI, DLV, DLG
vorm	Samenwerking
intern	Divers
vorm	Samenwerking

Resultaat	
product 1	Rapport
product 2	Brochure
product 3	Workshop
Beschikbaar	Eind 2001
Kennis	<p>Levert kennis over trends binnen de landbouw en de mogelijkheden voor nieuwe vormen van agrarisch natuurbeheer.</p> <p>Project richt zich op het kwaliteitscriterium Landschapskwaliteit met duurzaam karakter, waarbij kennis wordt ontsloten over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • meervoudige functievervulling van landschapselementen • blijvende instandhouding aangelegde landschapselementen • duurzame financiering beheer

Bijlage 3: Rapporten Alterra over onderzoek gerelateerd aan groenblauwe dooradering (GBDA)

- Broekmeyer, M., H. Dijkstra, H. Farjon, M. Goossen, R. Reijnen, J. Roos-Klein Lankhorst, S. de Vries, R. Alkemade & F. Bethe, 2000. *Effecten van ongewijzigd ruimtelijk beleid op natuur, landschap en recreatie 1995-2020; achtergronddocumentatie methode VIJNO toets fase 1*. Alterra rapport 47.
- Coeterier, J.F., 2000. *Landschapsbeleving; toepassing van de meetmethode landschapsbeleving in vier gebieden in Nederland*. Alterra rapport 209.
- Coeterier, J.F., M.B. Schöne, A.J.M. Koomen & H.P. Wolfert, 2001. *De Beleving van Aardkundige Waarden*. Alterra rapport 198.
- Dijkstra, H. & J. van Lith-Kranendonk, 2000. *Schaalkenmerken van het landschap in Nederland; Monitoring Kwaliteit Groene Ruimte (MKGR)*. Alterra rapport 40.
- Hoogeveen, Y.R., J. van Os, F.H. Bethe, J.M.J. Farjon, C.M.L. Hermans, R. Leopold, F. Langers & I.G.A.M. Noij, 2000. *Toetsingskader reconstructie; criteria voor de beoordeling van de effecten van de reconstructie van de varkenshouderij op ruimtelijke kwaliteit*. Alterra rapport 49.
- Jókóvi E.M., m.m.v. F. Bethe, H. Dagevos, B. van de Ploeg, 2001. *Agrarisch ondernemerschap in de groene ruimte in 2015/2020; Een inventarisatie van maatschappelijke behoeften en mogelijkheden voor agrariërs*. Alterra rapport 225.
- Mabelis, A.A., N.P. van der Windt & T.A. de Boer, 2001. *Advies fiets- en wandelpaden in Lage Grond. Ecologische effecten van een aantal tracés voor een wandelpad en een fietspad tussen Zeist, Utrecht en Bunnik*. Alterra rapport 340.
- Ploeger, B. K.W. Ypma, F. Langers & B. Elbersen, 2001. *Recreatie in Stadslandschappen; de invloed van omgevingskenmerken op de gebiedskeuze voor recreatief fietsen en wandelen*. Alterra rapport 157.
- Schekkerman, H. & G.J.D.M. Müskens, 2000. *Het gebruik van 'vluchtstroken' door gruttogezinnen*. Alterra rapport 27.

- Schekkerman, H. & G.J.D.M. Müskens, 2001. *'Vluchtstroken' als instrument in agrarisch weidevogelbeheer; het gebruik van vluchtstroken door gezenderde gruttogezinnen*. Alterra rapport 220.
- Stortelder, A.F.H., R.A.M. Schrijver, I.M. van den Top & H. Alberts, 2001. *Boeren voor natuur. Scenario's voor het landelijk gebied*. Alterra rapport 279.
- Stortelder, A.H.F., R.A.M. Schrijver, H. Alberts, A. van den Berg, R.G.M. Kwak, K.R. de Poel, J.H.J. Schaminée, I.M. van den Top & P.A.M. Visschedijk, 2001. *Boeren voor natuur. De slechtste grond is de beste*. Alterra rapport 312.
- Veeneklaas F.R., J.M.J. Farjon en Th. Vogelzang, 2001. *Platteland Natuurlijk. Een schets van het verwachte en gewenste grondgebruik in het agrarisch gebied in 2020*. Alterra rapport 302.